

Francisca BĂLTĂCEANU
Monica BROȘTEANU

Mai liber ca oricând
Părintele Anton
DEMETER

Cuvânt-înainte
de Damian Gheorghe Pătrașcu

POLIROM
2022

Cuprins

<i>Cronologia vieții și activității slujitorului lui Dumnezeu pr. Anton Demeter, OFMConv. (17 septembrie 1925 – 20 decembrie 2006).....</i>	<i>7</i>
<i>Cuvânt-înainte (pr. Damian Gheorghe Pătrașcu)</i>	<i>9</i>
<i>Notă asupra ediției.....</i>	<i>13</i>
<i>Copilăria. Studiile. Hirotonirea</i>	<i>15</i>
<i>La București, la catedrală (octombrie 1953 – august 1958)</i>	<i>27</i>
<i>Arestarea. Ancheta. Procesul.....</i>	<i>45</i>
<i>Detenția.....</i>	<i>109</i>
<i>Oțeleni.....</i>	<i>139</i>
<i>Barticești.....</i>	<i>149</i>
<i>București-Lourdes. Jurnal de călătorie.....</i>	<i>169</i>
<i>Roman.....</i>	<i>183</i>
<i>Epilog</i>	<i>207</i>
<i>Glosar</i>	<i>211</i>
<i>Bibliografie</i>	<i>213</i>

Detenția

Îndată după terminarea procesului, părintele Anton Demeter a fost dus la închisoarea Jilava. Acolo procurorul i-a adus la cunoștință, după câteva zile, condamnarea la 20 de ani muncă silnică. „Mi s-a părut că era cam prea mult pentru ceea ce făcusem eu, dar eram bucuros, că știam sigur acum pentru ce am fost condamnat și cred că, în momentele acelea, nu-mi era frică nici chiar dacă m-ar fi dus la moarte”, își amintește, după 33 de ani, părintele, după cum am arătat deja.

Tot ce cunoaștem despre anii petrecuți de el în închisoare, lagăre de muncă și apoi prin spitale a fost relatat de el însuși, după 1990, în autobiografie și în câteva interviuri (luate de Nădejdea Maria-Pia Rădulescu și de Aurora Sasu). Există și câteva mărturii date de persoane cărora ulterior le-a povestit câte ceva.

N.M.-P. Rădulescu:

— Deci, cu 20 de ani de viitor asigurați, ați ajuns la Jilava.

Pr. A. Demeter:

— Am ajuns la Jilava.

— Cum era?

— Condiții care se cunosc deja. Jilava era una dintre cele mai mizerabile închisori. O închisoare subterană, umedă. Frig, mizerie... pentru că tinetele erau în celulele unde dormeam și noi. Deci un miros insuportabil.

— Toată lumea... toți cei care au trecut prin închisori menționează această suferință.

- Era grozavă. Era un miros... că te durea capul. Mirosul acela...
- Câți erați în celulă?
- În Securitate, v-am spus, eram trei. Dar în Jilava eram mai mulți. Eram câte... cam în jur de 20-30, pentru că erau paturi suprapuse și dormeam câte cinci pe două paturi. Cinci jos, cinci deasupra. Așa... Trebuia să ne întoarcem la comandă. Dormeam pe-o coastă și când celălalt voia să se întoarcă pe partea cealaltă, toți trebuiau să se întoarcă în același timp, că altfel nu se putea.
- Deci frig, foame...
- Frig, foame... jigniri, umiliri de tot felul, înjurături...
- Acum de ce mai aveau nevoie? Doar erați condamnați.
- Eram condamnați, dar trebuia să fim ținuti în teroare tot timpul. În frică... Ca nu cumva cineva să spună o vorbă sau să protesteze sau... Eram ținuti sub teroare.
- Adică ei nădăjduiau... și au reușit în multe cazuri dezumanizarea.
- Dezumanizarea. Asta au urmărit dâșii, da. Eram considerați de ei cu mult mai puțin decât câinii care ne păzeau, decât câinii-lup care ne păzeau... căroră le asigurau zilnic hrana necesară, bună... carne, iar noi, fiind de vreo șapte luni de zile, n-am văzut nicio firimitură de carne în mâncarea noastră. Mai ales după ce am plecat în Delta Dunării.
- Părinte, cu cine erați în celulă?
- La Securitate sau la...?
- Nu, aici, la Jilava.
- La Jilava... Da. Am stat cu un grup de generali români. Îmi mai aduc aminte de un oarecare Râmniceanu... între ei. Erau acuzați că au luptat pe frontul din Răsărit și că au făcut nu știu ce crime...
- Părinte, cu misiunea dumneavoastră de preot și cu firea, care se adaugă acestei misiuni, presupun că dumneavoastră ați făcut mult bine. O boală generală a închisorilor este disperarea. Disperarea, chiar a celor viteji. A generalilor, de pildă.
- Da, e adevărat. Am observat, pe unul sau altul dintre ei, având momente de acestea, de descurajare, de deprimare, de deznădejde. Când se vedeau ajunși în situația asta... Ei, care

erau oameni mari, oameni care au luptat pentru binele țării! Iar acum se vedeau aduși acolo, degradați și umiliți, înjurați... Ei bine, noi, ca preoți, nu numai eu, dar toți preoții, am avut rolul ăsta în pușcărie de a păstra în sufletele oamenilor speranța. Mulți spuneau: „Noi nu mai vedem libertatea. Aici ne putrezesc oasele”. Noi le spuneam: „Mare-i Dumnezeu! Să ne păstrăm încrederea!... Dumnezeu totuși trebuie să facă dreptate și într-o zi ne va scoate de aici”. Ceea ce s-a și întâmplat.

Dar poate trebuia să vă mai spun un lucru, tot din Jilava... Din Jilava mi se trage paralizia pe care o am acum. În ziua de 4 aprilie 1959 mă aflu în Jilava. Într-o dimineață mă scoate ofițerul de servicii la camera de servicii. Mă pune cu fața la perete și îmi pune câteva întrebări. Nu deosebit de importante. Niște banalități. Nemulțumit de răspunsul pe care l-am dat eu, fără să observ, fără să-mi dau seama, m-a lovit în spate cu un ciocan. Eu am observat, când am intrat în camera de serviciu că, într-un colț, acolo, era un ciocan... un ciocan de lemn, ca acelea cu care se bate tabla pe case, dar cu o coadă lungă... Ciocanele se foloseau seara, la stingere, pentru a încerca gratiile, ca să vadă dacă nu cumva sunt tăiate, rupte... Și m-a lovit în spate cu ciocanul acela.

— Fără vreun motiv...

— Fără vreun motiv serios. În acel moment nu mi-am dat seama că lovitura aceea putea să aibă urmări atât de grave. M-a durut, e adevărat... și m-a durut multă vreme. Luni de zile aveam să simt durerea aceea.

Din Jilava m-au scos chiar în acea zi. După ce m-au lovit, în aceeași zi, a venit un jeep de la Securitate și m-au dus înapoi la Securitate, fără să știu pentru ce mă duc acolo. Tot la Uranus, dar de data asta într-un subsol unde erau aduși mulți deținuți, din diferite pușcării și nimeni nu știa de ce fusese adus acolo. Am stat acolo câteva zile și, mai apoi, m-au dus într-o rezervă a Securității, pe Ștefan Furtună, fosta Angelescu. Ei bine, aici m-au ținut vreo cinci-șase luni de zile, în niște celule foarte mici, înguste, de-abia te puteai mișca pe lângă paturi... Două paturi suprapuse. Șase luni de zile... Celule fără geamuri. N-aveau

geamuri. Un bec ardea zi și noapte, deasupra ușii, acolo, la oberliht... Și ne scotea din când în când afară, la aer, să luăm o gură de aer...

— Cine era al doilea?

— Al doilea era un oarecare Mircea Gheorghiu, care m-a vizitat anul trecut aici... Un băiat foarte simpatic și bun cunoscător de istorie. Cu asta nu m-am plictisit, pentru că, atât timp cât am stat cu el în celulă, mi-a povestit mult, din tot ce studiase el din istoria poporului român.

Am mai stat cu un oarecare Mihai Aurel, un jurist de prin părțile Făgărașului, de prin Ardeal, care într-o dimineață a fost scos din celulă, dus nu știu unde, și s-a întors plângând. L-au împins în celulă. Eu n-am putut să mă stăpânesc și am spus: „Ce bestii!”. Caraliul, care era cu urechea lipită de ușă, a auzit. A mers imediat la ofițerul de servicii și i-a zis: „Uite ce a spus acela din celula de colo: Ce bestie!”. Vine ofițerul de serviciu, deschide ușa și mă întreabă: „Când a intrat asta aici ce ai zis?”. Mi-a venit așa, fulgerător, un gând și am transformat din „bestie” în „chestie”. Zic: Când a intrat în cameră am spus „Ce chestie!”. Și-am scăpat în felul ăsta, că altfel mâncam o bătaie mai mare decât a aceluia. Și de ce a fost el bătut? Pentru că în fiecare dimineață omul ăsta se ruga în colțul celulei. L-au văzut rugându-se. De asta l-au luat și l-au bătut, și i-au spus: „Nu mai ai voie să te rogi”.

— Deci în Ștefan Furtună ați stat...

— Am stat vreo șase luni de zile. De acolo, în toamna lui '59, prin septembrie, m-au dus din nou în Jilava. În Jilava au mai rămas puțini. S-a format un mare lot de deținuți pentru munci agricole. Mai întâi în Insula Mare a Brăilei, unde am lucrat la diguri... La îndiguri, până în luna decembrie, '59¹.

Din autobiografie mai aflăm câteva amănunte, precum și ce a urmat.

1. BT, pp. 48-54.

În noaptea de 3 spre 4 aprilie 1959, de pe culoarul secției I fuseseră scoși foarte mulți deținuți și aduși alții noi în locul lor. Eu rămăsesem, cred, singurul în celulă dintre cei mai vechi, la care s-au adăugat alții noi, sosiți în timpul nopții...

Dimineața de 4 aprilie 1959 se anunța ca o zi frumoasă de primăvară, cu un soare luminos și cu ciripit de vrăbii. Nu știam că ziua aceea avea să pecetluiască destinul întregii mele vieți. În jurul orei opt, un milițian din paza închisorii m-a scos din celulă și m-a dus la camera de serviciu, de la intrarea pe culoar. Aici mă aștepta locotenentul-major Ștefan, care mi-a ordonat să stau cu fața la perete. După ce mi-a pus câteva întrebări, m-am pomenit deodată cu o lovitură puternică în spate... După aproximativ o oră milițianul a deschis din nou ușa, mi-a spus să-mi adun lucrurile și m-a scos afară, la poarta închisorii, unde mă aștepta locotenentul Ștefan, cu câțiva civili, un jeep militar și valiza pe care o lăsasem cu câteva zile înainte la magazie. Mi s-a spus să urc în mașină. La plecare locotenentul Ștefan mi-a tras o înjurătură zdravănă. Apoi a adăugat: „Lasă că vii tu din nou pe mâna mea!”. Mașina a pornit în viteză spre București și iată că m-am pomenit din nou într-o cameră largă, la subsolul Securității din Uranus, plină cu deținuți aduși de la diferite închisori. După vreo cinci zile, fără ca nimeni să mă întrebe ceva, am fost din nou scos afară și transportat cu o dubă într-o rezervă a Securității de pe strada Ștefan Furtună (fostă Angelescu), în fostele grajduri ale corpului de gardă ale curții regale, transformate în niște celule mici, cu câte două paturi suprapuse, cu geamurile zidite și cu câte un mic beculeț care lumina zi și noapte în oberlihtul de deasupra ușii. Aici am rămas șase luni de zile...

Pe la începutul lunii octombrie, am fost scos din celulă și dus într-un birou unde mă aștepta un ofițer în civil, care dorea să capete de la mine unele informații în legătură cu viața particulară și cu atitudinea politică a unor preoți din București pe care îi cunoșteam eu. Acum, în sfârșit, știam și eu pentru ce fusesem adus în ziua de 4 aprilie la București. Însă încercarea lui a rămas fără nici un rezultat și, prin urmare, am fost expediat din nou la Jilava, iar de aici mai departe în Insula Mare a Brăilei.

Aici am coborât de pe bacuri într-o minunată zi de toamnă. Era duminică, 11 octombrie 1959, sărbătoarea maternității Maicii Domnului. După o oră de marș pe un drum de câmp, iată-ne, în sfârșit, ajunși în lagărul de la Stoenеști, alcătuit din mai multe saivane de oi, făcute din împletitură de nuiiele, acoperite cu stuf și împrejmuite cu garduri înalte de sârmă ghimpată. Aici m-am întâlnit și am muncit în aceeași brigadă și echipă cu *bruder* Dominic¹ și *bruder* Augustin², Frați ai Școlilor Creștine. Miile de deținuți politici din lagărele de la Salcia, Strâmba, Stoenеști înălțau în Insula Mare a Brăilei – cu hârlețul, târnăcopul și lopata – diguri de apărare în fața apelor Dunării. Era o muncă istovitoare, mai cu seamă pentru oamenii bătrâni, pentru cei neobișnuiți cu muncile fizice și pentru cei cu sănătatea șubredă. Eu eram unul dintre aceștia, căci din ziua de 4 aprilie rămăsesem cu o durere în spate, pe care o simțeam mai cu seamă la aplecare și când ridicam pământ. Cei care nu-și îndeplineau norma fixată erau opriți seara la poarta lagărului și încasau ciomege la fund. Noroc cu *bruderii*, care mă ajutau să scot norma, că altfel... Aici oamenii au îndurat mult din cauza frigului, a foamei, a lipsei totale de igienă și de asistență medicală. La mulți dintre ei le-au rămas oasele prin acele locuri sălbatice.

La începutul lunii decembrie 1959, o parte dintre deținuți, adică cei mai slabi și bolnavi, au fost încărcați pe bacuri și transportați pe Dunărea de Jos, la Periprava, acolo unde fluviul se varsă în mare, prin brațul Chilia.

În ziua de 4 decembrie, când am coborât de pe bacuri, bătea un crivăț puternic, care ne ardea obraji și ne trecea prin oase. Ajunși în lagărul de la Grind, la 2 km de Periprava, a trebuit ca toată iarna aceea să ieșim în câmp și să culegem sute de hectare de porumb, rămase neculese până la acea oră. Și aici oamenii au suferit mult, din cauza frigului îndurat în câmp și din cauza foamei, căci o iarnă întreagă nu ni s-a servit la masă decât varză murată hăcuită și cartofi înghețați. Aici am avut ocazia să-l

1. Fratele Dominic Ferdinand Bernhard (1913-2002).

2. Fratele Augustin Gheorghe Cicu (1910-1999).